

ORNITOLOGUL DIONISIE LINIȚA (1880-1952), O PERSONALITATE DE SEAMĂ A ȘTIINȚELOR BIOLOGICE ÎN PERIOADA INTERBELICĂ DIN ROMÂNIA

Andrei KISS
andraskiss2000@yahoo.co.uk

Abstract. The author presents in short Dionisie Lință's life and activity before World War I, during his work in the Natural Sciences Department in the Banat Museum from Timișoara (1873-1918), as well as between the two World Wars. During these years 'the ornithologist of the State' became an outstanding personality both in our country and abroad. The present work is illustrated with original photos of this remarkable person, pioneer in museum technologies well as in ornithology these achievement stand proof to the younger biologists, hunters and protectors of nature.

Dionisie Lință, fiul cel mic al lui Traian Lință, născut în satul Socolari, comuna Ciclova, s-a născut la 13 august 1880 în comuna Cacova, azi Grădinari, județul Caraș-Severin.

Școala primară a absolvit-o în comuna natală, gimnaziul la Biserica Albă (Bela Crkva, azi în Serbia) și la Școala Pedagogică de Învățători din Timișoara [azi Liceul Pedagogic Carmen Sylva (1848-1916)].

În timpul școlii a realizat primele încercări în taxidermie, prepararea și împăierea animalelor, precum și primele cercetări privind păsările din jurul Timișorii, iar în vacanțe pe valea Carașului, lângă Grădinari, la Moldova Nou precum și în alte locuri din sudul Banatului, fiind pătruns de pasiunea vînării, în special a păsărilor.

În anul 1900 a fost învățător suplimentar în Cacova, ulterior, în anul 1902, titular la Moldova Nouă. Aici, pe întinsele domenii bănățene împădurite ale societății din Reșița, face primele observații științifice (vezi notițele ornitologice) și pune bazele viitoarei sale colecții de păsări și ouă. Pasiunea lui nu a trecu neobservată. Curând au aflat despre el și cei de la Muzeul Societății de Științele Naturii din Timișoara (Délmagyarországi Természettudományi Társulat), dr. Lajos Tökés, secretarul Societății, dar și cei de la Muzeul Național din Budapest, respectiv dr. Iuliu Madarász (1858-1931), custodele Colecției de Ornitologie și dr. Géza Horváth (1847-

1937), directorul Secției de Zoologie. ”Tânărul și promițătorul ornitolog” a fost invitat, prin intermediul Federației Muzeelor și Bibliotecilor, cu aprobarea Ministerului Învățământului, la Muzeul Național Ungar din Budapesta pentru a-și consolida cunoștințele sale în sistematica păsărilor, precum și în arta dermoplastie. Începând din anul 1904, acolo a executat lucrări interesante de dermoplastie, a cunoscut preocupările mondiale în sistematica păsărilor, în tehniciile de realizare a expozițiilor, a făcut observații pe teren și a devenit observatorul permanent al Centralei Regale Ornitológice Ungare, înființată în 1893 de către Ottó Herman (1835-1914).

Foto nr. 1 - Dionisie Linția în atelierul său de preparare, în anul 1904

Foto nr. 2 - Dionisie Linția Tânăr vânător

În această perioadă (1903-1904) a apărut prima sa lucrare tipărită în „Caietele de Științele Naturii, Természettudományi Füzetek” editat de Societatea din Timișoara, privind „Biologia potîrnichii de stîncă (*Caccabis saxatilis* Mayer) din sudul Banatului” ocazie cu care a donat muzeului 200 de ouă și cuiburi, aparținând la 80 de specii de păsări, 29 de păsări împăiate, 4 cranii de mamifere, toate colectate în sudul Banatului. În raportul său de sfîrșit de an Dr.Lajos Tökés, prezentînd Muzeul de Științele Naturii, a amintit cu mîndrie, că el (D.Linția n.n.) „*a colectat cele mai deseamă păsări ale Banatului și le-a prezentat într-o formă împăiată artistică. Priveșteea acestei colecții ne oferă într-adevăr o satisfacție și într-un mod pregnant dovedește înaintarea în domeniul dermoplastiei. Fiecare pasare*

parcă trăiește, fiind reprezentată ca într-un documentar viu; nu umplete cu talaj și cilți, ca în trecut, ci cu precizia unui sculptor și talentul unui artist consacrat, pe un corp de lemn modelat, este fixată cu exactitate pielea în prealabil umezită; astfel ținuta corpului, privirea, poziția gâtului, aripii sunt redate în mod natural și foarte expresiv". Cu această apreciere în fața lui Dionisie Linția „ornitologul de seamă al casei” toate ușile s-au deschis. A devenit custodele muzeului timișorean.

Foto nr. 3 - "Periteașca Mare" în timpul invaziei lăcustelor, Delta Dunării, în 25 iunie 1930.

A început să studieze și să colecteze păsări din Delta Dunării. În drum spre Deltă a făcut cunoștință cu Dr. Grigore Antipa (1867-1944), directorul Muzeului și Inspector general al Pescăriilor, precum și cu Ritter Robert von Dombrowski (1869-1932), conducătorul, în perioada 1895-1916, al atelierului de dermoplastie și muzeologie didactică „Dobrudscha” din București. Dr. Grigore Antipa, inițiatorul dioramelor în prezentarea muzeologică a animalelor, a apreciat foarte mult activitatea și priceperea lui Linția care, de asemenea, prezenta animalele în biogrupuri și diorame, încunjurate de elementele mediului lor de viață. În urma a cîtorva incursiuni în Delta Dunării a publicat lucrarea sa bilingvă în Aquila, revistă ornitologică de referință pentru perioada respectivă, despre „Lista Sistemerică a Păsărilor României și denumirile populare ale acestora”. În această lucrare Linția a remarcat existența a 328 de specii de păsări în Delta Dunării totodată a colectat cele mai reprezentative denumiri populare românești ale acestor păsări.

A colectat și a preparat foarte mult. A trimis numeroase materiale, păsări împăiate, piei de păsări (balguri), oase de păsări, ouă, cuiburi,

ingluvii, conținuturi stomacale, fotografii la muzeele de seamă din Europa, în special la Muzeul Național Ungar din Budapesta, totodată a intrat în relație de schimb cu preparatori și colecționari însemnați ai vremii. Dovadă este corespondența sa extrem de vastă în care pe lîngă analizele și negocierile comerciale se discută numeroase probleme actuale ale ornitologiei, a biologiei, anatomiei, etologiei, preparării, conservării și ocrotirii păsărilor, a muzeotehnicii, precum și a științei biologice, în general. Cu prilejul realegerii sale în funcție de custode al muzeului timișorean, pe anii 1911-1913, a ținut un discurs despre colecția de ouă. Datorită bunului său renume a fost solicitat de numeroși specialiști din străinătate (dr.H.Weigold, E.Steward, M.V.Congreve și.a.) cu care a vizitat zona Dunării de Jos, Cazanele Dunării, între Baziaș și Orșova, Nispurile Deliblatei, Delta Dunării, locuri avifaunistice deosebite din sudul Banatului

Foto nr. 4 - La Stațiunea Zoologică "Cumpătu" din Sinaia, în mijlocul cercetătorilor la Sinaia, în 1938.

În anul 1917, sub presiunea lipsei acute a spațiului muzeal, ideea celor de la centru a fost că muzeul timișorean s-ar putea organiza în castelul Huniade, cazarmă militară centrală la aceea vreme. Linția a început inventarierea și împachetarea colecțiilor în vederea depozitării lor în locuri sigure. A preparat cîteva păsări răpitoare și a realizat grupajul biologic cu sfrîncocul mare.

În anul 1919 a fost numit profesor la Școala Normală din Timișoara, iar de la 29 august, prin adresa nr. 24567/1920, Ministerul Instrucționii și al Cultelor, Secretariatul General de la Cluj, respectiv

Inspectoratul Muzeelor „... are onoarea a Vă delega ca director al Muzeului Bănățean din Timișoara, cu scopul ca muzeul Bănățean să devină focar de cultură pentru toate naționalitățile din Banat...”. A exercitat această funcție până în toamna anului 1924.

A vizitat din nou Delta Dunării, participă la expoziții de vânătoare cu păsările „vâname (de el) și artistic împăiate”, a scris numeroase lucrări științifice, articole, în ziarele locale și centrale, cu un vădit scop educativ, pentru a se putea restabili onoarea meseriei de vânător, reducerea drastică a braconajului, promovarea ideilor protecționiste, educarea tinerilor și ăncepătorilor. A luat parte la congrese zoologice internaționale (Budapesta, 1927; Padova, 1930), sesiuni științifice unde a făcut cunoștință cu ornitologi din toată lumea, cu care întreținea o corespondență vastă și interesantă (Lord W. Rothschild, dr. E. Hartert, dr. E. Stresemann, dr. E. Lörmberg, dr. I. Buresch, dr. E. Mayr, dr. A. Iacobi, dr. H. Hildebrand, dr. P. Tratz, prof. Suschkin, prof. Domaniewski, C. Lindner, dr. J. Schenk, dr. T. Csörgey, dr. M. Vasvári, dr. K. Lambrecht și.a.). S-a aflat în rîndul organizatorilor Primului Congres al Naturaliștilor din România, la Cluj, alături de dr. Andrei Popovici-Bâznoșanu (1876-1969), dr. Ion Borcea (1879-1936) și.a. Cu aceea ocazie a lansat două lucrări, practic două propuneri legislative, privind „Problema înființării primei stațiuni românești de ornitologie” și „Proiect asupra stabilirei nomenclaturei ornitologiei românești”.

În anii următori Congresului a fost invitat cu regularitate la Stațiunea Zoologică din Sinaia (1930, 1932, 1938). A urmat pentru el o perioadă de colaborări multiple și fructuase, naționale și internaționale. Deși deciziile Congresului au fost primite cu o oarecare indiferență și scepticism Linția insistă la forurile centrale, la Ministerul Agriculturii și Domeniilor. Obține titlul de primul „ornitolog al Statului”. Astfel se înființează „Postul de Observație Ornitolitică” la Jurilovca, în Delta Dunării, Linția dobândind o delegație permanentă de conducere. Ulterior își crează singur un post și la Timișoara denumind „Stațiunea Ornitolitică Română”, prima stațiune de acest gen din țară. Mai tîrziu, împreună cu donația sa către municipiul Timișoara, averea acestei stațiuni se va muta la Muzeul Ornitologic, respectiv la Muzeul Cultural al Banatului.

Muzeul Ornitologic, visul din tinerețea lui Dionisie Linția a fost conceput ca să fie înconjurat cu o Grădină Zoologică, s-a putut realiza în urma donației întregii sale opere (colecții de păsări, ouă, cuiburi, oase, mobilier, ustensile, substanțe pentru preparare, material auxiliar, notițe, hărți, fotografii și.a., inclusiv corespondență ornitolitică). A fost propus în 1934, dar realizat practic în primăvara anului 1937. Își ia angajamentul să dirijeze personal, cât va trăi, acest muzeu, pe care îl socotește o „operă

cultural-științifică". Tot în această perioadă (1938) elaborează planul înființării unei Centrale Ornitologice la București, în colaborare cu ing. Sergiu Pașcovschi, totodată, cu câțiva iubitori ai naturii, înființează la Timișoara „Asociația Bănățeană pentru Protecția Naturei” (1937), prima asociație de acest gen din România. Tot atunci a devenit membru activ al Comisiei Monumentelor Naturii, participând la declararea unor elemente floristice și faunistice ca „monumente ale naturii” și la înființarea primelor rezervații naturale. Părerea lui este cerută cu insistență și de către forurile protectioniste internaționale (CIPO), dar și ale administrației centrale, de exemplu, pentru elaborarea Legii pentru protecția vânătorului, participării țării noastre la expozițiile cinegetice internaționale, pentru întocmirea expoziției itinerante CMN etc.

Foto nr. 5 - Dionisie Linția împreună cu Emil Nadra la Satchinez și la vânătoare, în anul 1932

Foto nr. 6 - Dionisie Linția cu o nouă captură.

La 1 septembrie 1938, după 35 de ani de serviciu, a fost „*pus în retragere în mod obligatoriu*”, ca profesor titular definitiv cu 6 gradații. Din acest moment, își dedică timpul său liber Muzeului Ornitologic, precum și redactării unei lucrări enciclopedice despre Păsările Rămâniei, care a devenit lucrare de referință pentru această parte a Europei, carte de căptăi a numeroase generații de biologi, ornitologi, vânători, iubitori ai naturii. Până în anul 1949 a rămas conducătorul onorific al Secției de Științele Naturii a Muzeului Orășenesc. În 1944 apare „Catalogul Sistemetic al Faunei

Ornitologice din România” în care au fost descrise pe baza materialului său existent, datele a 407 de specii și subspecii de păsări, reprezentând 175 de genuri, fiind încadrate în 23 de ordine și 48 de familii. La sfârșitul prefeței din acest catalog, Linția scria: „*Să mi-se scuze dacă n'am realizat mai mult, eu mulțumindu-mă numai cu convingerea că cel puțin am spart ghița din calea urmașilor, săn această specialitate, continuarea o las în sarcina celor ce-mi vor urma, cu deviza ca: Cercetătorul nici când să nu sacrifice adevărul în știință, în interesul clarității, pentru că neadevărul va rămâne deapururi neadevăr, ceea ce însă azi este neadevăr, poate fi clarificat mai târziu. Vivat, crescat, floreat Ornithologia!*”

Prin Hotărârea Consiliului Local al Municipiului Timișoara, nr. 106 din 27 aprilie 2004, DIONISIE LINȚIA (1880-1952) a primit titlul post-mortem de „Cetățean de Onoare al Municipiului Timișoara”, pentru următoarele motive:

- a fost primul „ornitolog al Statului” român;
- este considerat și recunoscut ca părintele școlii ornitologice românești;
 - a fost promotorul unei muzeotehnici moderne, noi pentru țară, prin crearea de diorame și biogrupuri;
 - a fost întemeietorul celei mai mari colecții de păsări autohtone din România, donată municipiului Timișoara în întregime în 1937 și păstrată astăzi la Secția de Științe Naturii, Muzeul Banatului Timișoara;
 - a fost autorul lucrării enciclopedice, de referință ornitologică națională, și central-europeană: „*Păsările României*”, vol. I, 1946; „*Păsările din R.P.R.*”, vol. II, 1954; vol. III, 1955, București;
 - a fost autorul primei sistematice a avifaunei autohtone, prin lucrarea: „Catalogul Sistematic al Faunei Ornitologice Române”, Timișoara, 1944, în care, din cele 380 de specii de păsări, 60 de specii și subspecii sunt descrise la noi pentru prima dată de către el;
 - fiind membru al Societății Naturaliștilor din România, a fost unul dintre organizatorii Primului Congres al Naturaliștilor din România, Cluj, 1928, alături de dr. Andrei Popovici-Bâznoșanu, dr. Alexandru Borza, dr. Grigore Antipa, dr. Ioan Borcea și.a., unde a lansat două propuneri legislative definitorii pentru evoluția ornitologiei de la noi: „Proiect pentru stabilirea nomenclaturei ornitologice românești” (prin care au fost stabilite denumirile românești ale păsărilor, acceptate astăzi) și „Proiect privind problema înființării primei Stațiuni Ornitologice Românești” (care s-a realizat în două birouri, la Jurilovca, Dobrogea și la Timișoara, Banat);

- la înființarea Centralei Ornitologice Române, București, 1938, elaborează un referat intitulat: „*Proiect pentru organizarea cercetărilor ornitologice din România*”;
- a fost unul dintre întemeietorii și custodele Comisiei Monumentelor Naturii, fiind prezent la declararea primelor parcuri naționale, Delta Dunării și Munții Retezat, precum și la declararea unor rezervații floristice și faunistice din Banat: Rezervația Ornitologică Satchinez și.a.
- a fost primul director al Muzeului Bănățean în perioada 1920-1922, ca muzeul să devină „*focar de cultură pentru toate naționalitățile din Banat*”;
- a fost fondatorul și președintele societății “Hubertus” din Timișoara, 1937;
- a fost părintele Asociației Bănățene pentru Protecția Naturei, 1937;
- a fost fondatorul și președintele Societății sportive de pescuit “Somnul”, 1938;
- a semnat peste 60 de lucrări științifice în specialitate;
- a fost membru al Comitetului Național Român din cadrul Comitetului Internațional de Protecția Păsărilor.

Bibliografie:

- [1] Kiss, A., “*Dinisie Linția 1880-1952 (Corespondență ornitologică)*”, Editura .Orizonturi Universitare, Timișoara, 1999.
- [2] Kiss A., “*Avifauna din zonele umede ale Banatului*”, Editura Mirton, Timișoara, 1999.
- [3] Kiss A., “*Rezervația Ornitologică Satchinez*”, Editura Excelsior, Timișoara, 2002.
- [4] Kiss, A., “*Dinisie Linția (1880-1952), Obervații ornitologice*”, Editura Cosmopolitan-Art, Timișoara, 2004.
- [5] Kiss A., “*Dinisie Linția (1880-1952), Colecția ornitologică*”, Editura Cosmopolitan-Art, Timișoara, 2005..
- [6] Rasajski J., Kiss A., *Ptice Banata, Die Vügel des Banats*, Gradski Muzej, Vršac, 2003.